

PETRU URSACHE

*Eros & Thanatos
la Cezar Ivănescu*

Colecția: Biblioteca Contemporanul ●
Sub semnul lui Hermes
Coperta și colaj: Florin Afloarei

Lector: Dan Alexandru Mihăilă
Tehnoredactor: Carmen Dumitrescu

Editura Contemporanul
OP-22, CP-113, Sector 1, București,
Cod 014780, România
Tel/Fax: 4021-2125692; 4021-3106618
E-mail: office@contemporanul.ro
www.contemporanul.ro

Anul apariției: 2015
Ediție Digitală

ISBN 978-606-92683-9-1

Copyright © 2015 Contemporanul

CUTREMURUL CEZAR IVĂNESCU

Despre Cezar Ivănescu s-au auzit voci pe tonalități diverse: când emoționale și patetice, când grave și deplin încrezătoare, ca de fiecare dată când apare, printre poeți, o personalitate puternică și neliniștitoare. Adorația ca și invidia se întipăresc de îndată pe chipurile confrăților când poetul își face apariția în adunări; el le întâmpină pe toate cu schița unui surîs care anunță, cu discreție, siguranța sentimentului consacării printre cei mari. Dar adorația și invidia sunt experiențe sufletești surori, ca dragostea și ura. Oricând își schimbă rolurile, în una și-n aceeași piesă jucată de când lumea. Urăști (cu invidie) când dorești rolul exact opus. În acest caz, ura este justificată și productivă. Nici admirația, nici invidia (respectiv ura) nu sunt scutite de exagerări, câtă vreme protagonistul își onorează rolul de creator de cultură.

Așa se întâmplă în momentele de *sfârșit* și de *început* ale unui mic eon de existență. Eminescu i-a descris cu exagerare pe înaintași, pe Pralea, pe Țichindeal, pe Donici, pe Barbu Paris Mumuleanu... Ca și cum n-ar fi existat, atîta erau de necunoscuți. Cel puțin așa ne pare nouă, astăzi. Eminescu parcă i-a re-creat. S-a rîs despre asta, uneori cu prea multă inconștiență. Poetul a făcut-o dintr-un necesar interes imediat, cerut ferm de delimitarea față de înaintași. Nu ca o ruptură, ci ca un nou început, în înțelesul că orice început repetitiv este, formal, același și altfel. Cu atît mai diferit de la o secvență la alta, cu cît este mai asemănător. Atît de

necruțătoare, de decisivă a fost delimitarea din *Epigonii*, ca nou început, încît l-a derutat pînă și pe un spirit lucid, *admirator* al poetului, ca G. Ibrăileanu, cel care a putut să susțină că Eminescu a țîșnit direct în spațiul spiritualității românești, al poeziei în speță, ca un munte în plină cîmpie.

Și tot așa: volumul de poezii populare publicat de Vasile Alecsandri la 1866 a fost întîmpinat de întreaga generație de scriitori ca un început ce urma să provoace o întreagă re-naștere în planul valorilor poetice. Un contemporan avea să scrie entuziasmat: „de atunci poezia se români”. Același efect trebuie să se fi produs în fiecă cultură europeană în parte, cînd limba vie a înlocuit latina savantă de cancelarie, cînd Dante a scris *Divina comédie* în italiana vorbită pe străzile Toscanei, cînd Luther a tradus Cartea sfîntă în idiomul burgurilor germane. Invidia trebuie să-l fi încercat și pe tînărul Vlahuță, atunci cînd interoga cu mîhnire și cu patimă *Unde ni sînt visătorii?*. Același simptom de neliniște și de previziune a stăpînit debutul lui Lucian Blaga, cel din *Poemele luminii*, cu imagini plăsmuite în forme moderne și receptate cu entuziasm de Nicolae Iorga; sau *Joc secund* de Ion Barbu, aproape neînțeles pînă la cunoscutul eseu despre poetul matematician semnat de Tudor Vianu; sau poeziile religioase și proza lui Vasile Voiculescu scrise (și citite la *Rugul aprins*) într-un moment de teroare ideologică, autorul riscîndu-și viața pentru ca scrisul și gîndul să biruiască. Poeziile lui Labiș au provocat victime printre colegii de generație, impresionați de verbul meteoric al poetului din Mălini. Nichita Stănescu a stat în umbră cu umilință, încercat de sentimente contrare; cînd i-a răsărit steaua, după penibila aventură comunistă, cei din jur s-au văzut eclipsați de la distanță, și au încercat să-i calce pe urme. De unde rezultă că poezia învinge dictatura ideologică dacă autorul își stăpînește teama, impunîndu-și voința proprie de *a fi*. A venit rîndul lui Cezar Ivănescu. Cititorii de toate orientările își au ațintite privirile asupra lui, cu interes și curiozitate.

Deocamdată, primează legenda omului. Biografia poetului, ca aventură *à la* François Villon, de crai de curte vechi, de personaj dostoevskian, s-a întipărit bine în memoria

contemporanilor. Isprăvile lui galante i-au creat faima unui *coureur* / continuu și cu succese de moment; însingurările prelungi, alternînd cu apariții zgomotoase între prieteni, totdeauna mulți, plăcerea de-a teatraliza, jucînd de fiecare dată rolul protagonistului, atacurile pustiitoare împotriva confrăților, întoarse în laude prea aprinse, toate mixează un portret pitoresc și cuceritor, în cele din urmă adunîndu-i la aceeași masă veselă și împăciuitoare și pe prieteni, și pe ne-prieteni. E o performanță, să recunoaștem.

Tocmai de aceea, cînd vine vorba despre personalitatea lui Cezar Ivănescu, despre *opera – om*, cum încerc să gîndesc această mare creație, mintea pare năpădită de imaginea omului. Prietenii își amintesc de îndată de o anume împrejurare mai incitantă cînd poetul s-a arătat a fi eroul zilei; ca discuția în legătură cu poezia să urmeze după. El însuși se angajează cu deliciu în propria-i saga:

„Într-o zi cînd voi fi liniștit, voi scrie un vers, vorba Poetului, și voi transcrie din Carnetele – agende ale acelor ani toate vorbele și gesturile argoului care ne amuzau zilnic, argou pe care-l foloseam și în copilărie și asta mă convinge încă o dată că am avut dreptate să spun că mă simțeam la Mogoșoaia ca într-o colonie de copii orfani...” (1).

Suntem introduși, totuși, într-o poveste mai mult tristă decît veselă.

Urmează greul, cercetarea operei. Comoara e deja deschisă, ne așteaptă. Începutul, cu aplicare mai sistematică, l-a făcut Theodor Codreanu în *Eseu despre Cezar Ivănescu*(2). Cele trei (patru) secvențe ale cărții sunt în măsură să identifice, în baza unor judecăți ferme și precis motivate, liniile de forță ale operei. Cititorul își poate forma convingerea că scrisul autorului bîrlădean angajează ființial întreaga poezie română din ultimele decenii, în direcția regăsirii identității și armonizării în totalitate. Au existat, în epocă, mulți condeieri de valoare (doar românul e născut poet!): Virgil Mazilescu, Mircea Ivănescu, Petre Stoica,

Ileana Mălăncioiu, Cezar Baltag, Mircea Cărtărescu, Emil Brumaru, ca să-i lăsăm la înaintare pe monștrii sacri, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Mihai Ursachi, dacă îl considerăm pe Nicolae Labiș un singuratic, un adevărat „singur printre poeți” ai obsedantului deceniu.

Fiecare dintre cei citați în prima serie și-a câștigat o poziție proprie în evoluția sensibilității poetice. Greu de ales cine este „mai mare” dintre toți. De altfel, problema pusă în acești termeni s-a consumat odată cu articolul lui Maiorescu *Poeți și critici*. „Mare în ce sens?”, se întreba junimistul, comparându-l pe Vasile Alecsandri cu Eminescu, la provocarea „tigrilor tineri”, pe atunci Delavrancea și Vlahuță. Discuția are ca obiect forme ale artei, înzestrarea sensibilă a creatorului, nu produse manufacturiere.

O cale de răspuns eficientă pentru realitatea estetică din totdeauna ar trebui să aibă în vedere, dacă e posibil, șocul rupturii de nivel ontologic provocat de apariția unei noi personalități artistice, „sunetul nou”, cum se spune, și modul în care valorile se refac în alta și mereu aceeași reprezentare. Totdeauna rămîne un *rest* reluat într-o paradigmă actualizată și care asigură legătura de fond dintre generații, ca adevărul artistic să rămînă de nezdruccinat (Hans Georg Gadamer). Există autori a căror prezență se înregistrează pe neobservate, cu bunăvoință sau chiar cu plăcere. După o scurtă trecere prin inimile cititorilor, se așază liniștiți în raft. Dar cine nu se întoarce să recitească din cînd în cînd, în singurătate, pentru plăcere proprie, o poezie de Dimitrie Anghel ori de Dan Botta? Eugen Șimion a scris o carte instructivă în acest sens, *Dimineța poezilor*, semnalînd forme stilistice la Văcărești și la Conachi, îmbietoare pentru degustătorul încercat de poezie.

Însă viața poeziei nu curge ca o apă liniștită. Istoria ei cunoaște cutremure pe verticală, fiind puse la grea încercare toate organismele limbajelor, ca să-și facă loc (și chiar brutal) un nou comportament poetic. Cezar Ivănescu a provocat un asemenea cutremur. Rămîne de văzut ce va aduce ziua de mîine, cînd vor decide competența și gustul, nu șabloanele de tipul „îmi place”/„nu-mi place”. În ce mă

privește, am bănuiala că lucrurile pot intra în normalitate (iar experiențele anterioare ne ajută), când se va recunoaște cu împăcare: „Un nou Cezar Ivănescu apăru”.

Cititorul e rău, Don Cezare. Uită repede trista poveste a lui Kitinam și se îndreaptă cu grăbire spre vocea unui nou, misterios baladin. Se simte bine în împărăția sunurilor, a lui Apollo și a zeiței Phone. El știe, ca meloman cu reverii mitice, că o națiune supraviețuiește dacă dispune de o orchestră puternică, divină. Pe care nu i-o poate lua nimeni.

! Ță sămîr mîr dăpăștăre
 mîr dăpăștăre d-ă mîr mîr,
 Ță sămîr mîr dăpăștăre
 mîr dăpăștăre d-ă mîr mîr,
 Ță mîr dăpăștăre d-ă mîr mîr,
 mîr dăpăștăre d-ă mîr mîr,
 Ță mîr dăpăștăre d-ă mîr mîr,
 mîr dăpăștăre d-ă mîr mîr !

Cezar Ivănescu, *Cântec Napolitan*, filă de manuscris

I. ÎN LOC DE *CURRICULUM VITAE*

1. „DOUĂ POEZII COMUNISTE

Debutul publicistic s-a produs prin anii 1960, cu „două poezii comuniste”. Așa le califică poetul însuși, în scrierile sale. Era o perioadă grea pentru tinerii în formare. Generația interbelică, hăituită mai bine de un deceniu, abia începea să iasă la rampă, Arghezi fiind printre primii care a făcut pactul cu diavolul, ca să nu mai vorbim de Sadoveanu, aflat de multă vreme într-o regretabilă rătăcire. Nu și Vasile Voiculescu, înfruntând cu puterile mistice ale „rugului aprins” închisorile comuniste, boala și moartea; sau Lucian Blaga, urmărit cu strășnicie de echipa de tortionari clujeni ai lui Pavel Apostol; sau Ion Barbu, hărțuit și el de agenți-literatori ca Ovid S. Crohmălniceanu (cu ochii ațintiți când pe Hortensia Papadat-Bengescu ori pe Arghezi, când pe Blaga ori Crainic), pentru presupuse simpatii legionare. Bacovia începea să fie „curtat” cu prefăcută amicitie, ploconeli și promisiuni îmbietoare, metodă intens practică în această fază neagră a războiului antiscriitorilor, în vreme ce Nichifor Crainic, Radu Gyr și mulți alții zăceau în ocne. Mă refer numai la poezie, la reprezentanții ei de frunte.

Poezia s-a transformat repede în pură ideologie. Noua direcție era pusă în acțiune de militanți aprigi și viguroși. În rîndul întii, se aflau ideologii proaspăt instaurați, cu comanda de la „centru” și cu tezele pe masă: Traian Șelmaru,

Nicolae Moraru, Mihai Novicov. Ei asigurau firul roșu al Partidului, în linie directă cu Kremlinul, gata oricând să bată cu pumnul în masă, după model Vișinski, atunci când li se năzărea vreo „abatere”, vreo simplă mișcare în front. Și li se năzărea adesea. Ei priveau de la înălțime desfășurarea spectacolului: cum oamenii se înflăcărau de sentimente revoluționare și dădeau glas cu pasiune ideii unice. Urmau agenții de ordine, criticii literari Ion Vitner, Sorin Toma, N. Tertulian, Ovid S. Crohmălniceanu. Ei puneau notele. Ei dictau cine are talent sau nu, altfel spus, dacă s-a „integrat” noului canon. Venea, în sfârșit, rîndul actorilor, mai bine zis al poezilor. Erau numiți, mai nou, *cîntăreți*, fiindu-le indicat riguros să elogieze cu dăruire, cu uitare de sine. Nume obscure, abia semnalate înainte de război, au trecut în față, în baza carnetului de Partid și au devenit „mari”: A. Toma, Maria Banuș, Mihai Beniuc, Miron Radu Paraschivescu, Eugen Jebeleanu. Ca și chipul noii orînduirii, peisajul literar s-a schimbat rapid și fundamental, a ajuns de nerecunoscut.

Generația Toma – Beniuc – Jebeleanu avea o misiune „înaltă” și „revoluționară”: să formeze cadre tinere care să asculte fără comentarii de comandamentele bolșevice. Ștafeta revoluției și a noului canon trebuia transmisă mai departe. Se cunoaște episodul grotesc și penibil de la Academie, cu chip de adevăr și de legendă, când A. Toma, în ținută solemnă de patriarh al literelor românești, îl investește, cu gesturi largi, pe tînărul Dan Deșliu ca pe un cîntăreț cu har; moment regretat peste nu mai puțin de două decenii de însuși autorul lui *Lazăr de la Rusca*. G. Călinescu, invitat să țină o *laudatio*, a transformat festivitatea într-o comedie bufă, ca reacție pe măsură la pretențiile nesăbuite ale lui A. Toma, de a-și lăsa înlocuitori cu de la sine putere. În lumea literară s-a făcut mult haz în legătură cu acea întîmplare. Ovid S. Crohmălniceanu a evocat-o în *Amintiri deghizate*, G. Călinescu apărînd ca un actor de bună calitate, care reușea să facă zob un interlocutor, mai ales aflat în poziție precară: